

SAKALAR FÜTÜVVETNÂMESİ

(Sakalar El Kitabı II)

Doç. Dr. Adil ŞEN

Kitabe Yayınları: 56

SAKALAR FÜTÜVVETNÂMESİ
(Sakalar El Kitabı II)

Doç. Dr. Adil ŞEN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Eylül 2023

ISBN: 978-625-99194-7-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SAKALAR FÜTÜVVETNÂMESİ

(Sakalar El Kitabı II)

Doç. Dr. Adil ŞEN

Ankara 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
KISALTMALAR-----	11
SAKALAR FÜTÜVVETNÂMESİ İNCELEME-TAHLİL-----	13
1. Eser Hakkında -----	13
1. Eserin Tahlîli Özeti-----	17
2. Eserin Diğer Saka Fütüvvetnâmesi ile Karşılaştırması -----	26
3. Eserde Geçen Âyetler-----	29
4. Eserde Geçen Hadîsler -----	33
5. Eserde İnanç ve İbâdet Esasları -----	34
6. Eserde Ahlak Esasları-----	35
7. Eserde Yol, Âdâp ve Erkân Esasları -----	36
8a. Sakalık Yolu İle İlgili Esaslar -----	37
8b. Âdâp İle İlgili Esaslar -----	38
8c. Erkân İle İlgili Esaslar -----	39
9. Eserde Tasavvufî Unsurlar -----	43
9a. Bektâşilikle İlgili Unsurlar-----	44
9b. Sakalıkla İlgili Sözel Unsurlar-----	46
9c. Sakalıkla İlgili Maddî Unsurlar -----	47
10. Müteferrik Unsurlar -----	48
10a.Kıssa -----	49
10b. Bilmece -----	49
10c.Duâ-----	50
SONUÇ-----	53
KAYNAKÇA -----	57
SAKALAR FÜTÜVVETNÂMESİ METİN TRANSKRİPSİYON, TERCÜME -----	59

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti, kendisinden önce Anadolu coğrafyasına hâkim olan Anadolu Selçuklu Devleti'nin tarihe karışmasıyla, bugünkü Söğüt ve Eskişehir civarında kurulan küçük bir beylikten büyüyerek tarih sahnesindeki yerini almıştır. Hiç şüphesiz bünyesinden çıktığı devletin birçok unsurunu ve özelliğini devralarak işe koyulmuştur. Başlangıçta bir uç beyliği boyutunda olan Osmanoğulları, kısa sürede büyüyip devletleşmiş, dost düşman her kesime kendilerini kabul ettirmiş, Anadolu'da kurulmuş olan diğer Müslüman Türk beyliklerine nazaran birçok kesim için cazibe merkezi olmuştur.

Osman Bey'in yanından ayırmadığı fakihler, ahiler, abdallar ve gazilerin, Orhan Bey ve Murad Hüdavendigar dönemlerinde de sayıları artarak fetihlerde rol oynamışlar ve yeni yerleşim alanlarında etkin rollerini devam ettirmişlerdir. Başlangıçta gönüllü birlikler şeklinde görülen bu zümreler, zamanla yerleşik müesseselerin temellerini de atarak, devletin bünyesinde resmi olarak yer almışlardır.

Abbasilerden Anadolu Selçuklu Devletine intikal eden "Fütüvvet Telakkisi" Anadolu'da Ahiliğe dönüşerek devam etmiştir. Anadolu Ahileri bilhassa Beylikler döneminde ortaya çıkan idari ve sosyal boşlukları müspet anlamda doldurarak, çıkması muhtemel buhranların önüne geçmişlerdir. Başlangıçta topluma yön veren âlim, fakih, devlet adamı, asker, esnaf, zanaatkâr, çiftçi vs. toplumu meydana getiren birçok unsur bünyesinde barındıran Ahiler, devletin kuruluşunu tamamlamasından sonra, üretim ve ticaret ile kendilerini sınırlandırmışlardır. İlerleyen yüzyıllar boyunca bu işlevlerini devam ettirmişler, Osmanlı'nın sonuna kadar bu alanlarda söz sahibi olmuşlardır. Ahiler ve mücahit derişler Yeniçeri Teşkilatının kuruluşunda da vazife almışlardır. Sonraki dönemlerde Fütüvvet ruhu, Yeniçeri Teşkilatında Hacı Bektaş-ı Veli dergâhu vasıtasıyla, devam etmiştir.

Ahiler gündüz tezgâhta çalıştıktan sonra, akşamları Ahi zaviyelerinde dini, ahlaki, mesleki sohbetler yaparlardı. Bu sohbetlerde mesleğin emektarlarıyla mesleğe yeni başlayanlar kaynaşmış olurdu. Benzer bir uygulama Yeniçeri Ortalarında/bölüklerinde de devam etmiştir. Zamanla bu şifahi bilgiler yazıya dökülerek, herkesin yararlanacağı kalıcı eserler telif edilmiştir. Fütüvvetnâmeler bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Fütüvvetnâmeler, İslâmî metin külliyyatı içinde önemli bir yer tutar. Lisan olarak Arapça, Farsça ve Türkçe; şekil olarak manzum ve mensur yazılmışlardır. Bu eserler yazıldıkları devrin din ve ahlak anlayışı, sosyal yapı, dil, iktisat vb. birçok sahada ilk elden bilgi sahibi olmamızı sağladılar.

Fütüvvetnâmeler üzerine birçok çalışma yapılmıştır ve halen de yapılmaktadır. Son yıllarda Ahilik ve Bektâşîlik üzerine yapılan çalışmalar Fütüvvetnâmelerin de yayımlanmasına katkı sağlamıştır. Merhum Prof. Dr. Abdalbâki Gölpınarlı bu işin öncülüğünü yapmıştır. Prof. Dr. Ali Torun ise Türkçe Fütüvvetnâmeler üzerine en derli toplu araştırmayı dilimize kazandırmıştır. Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. M. Saffet Sarıkaya hocalarımızın Fütüvvetnâme neşri ile ilgili çalışmaları da her türlü takdirin üzerindedir. Ayrıca münferit olarak değişik neşir çalışmaları ile Fütüvvetnâmeler dilimize ve kültürümüze yeniden kazandırılmaktadır. Biz de bu meyanda 2013 yılında Bektâşî meşrep Yeniçerilerin Sakalar sınıfına ait bir Fütüvvetnâmesi olan “*Kitâb-ı Sakkâ*”yı yayımlamıştık. Elinizdeki bu çalışma, *Kitâb-ı Sakkâ* ile birçok yönden müşterekliği olan bir eserdir ve yaptığımız çalışma neticesinde biri diğeri devâmı mahiyetindedir. Bu sebeple çalışmanın başlığı “Sakalar Fütüvvetnamesi” (Sakalar El Kitabı II) şeklinde konmuştur. Aynı türe ait bu ikinci eser ile bilgi ve fikir dağarcığımızın biraz daha zenginleşeceğini düşünüyoruz. Konu üzerinde birden çok çalışma yapmak, bizi Sakalar üzerinde daha titiz çalışmaya sevk etmiştir. Yeniçeri askerinin, Sakalar sınıfının, Bektâşi meşrep gelenekleri, inanış ve yönelişleri, Osmanlı

kültür ve medeniyeti çeşitliliğinde diğer zümrelerle yaşama tecrübelerinin, özellikle Bektaşiliğin asıl veçhesinin keşfi hakkında, günümüz için müracaat ve ilham kaynağı olacağı kanaatindeyiz. Bu çalışmamız aynı zamanda dil, kültür ve folklorumuz için de kaynak eserlerden birisi olabilecek mahiyettedir. Kitâb-ı Sakkâ'yı yayımlarken; Fütüvvet Kavramı ve Fütüvvetnâmeler'le ilgili bir özel bölüm koyduğumuz için, bu benzer çalışmada tekrara düşmemek adına, özel bir bölüm tahsisinden kaçınarak doğrudan değerlendirme ve incelemeye geçtik.

Eserin yayımlanmasını İnceleme, Sonuç, Kaynakça ve Metin (trankripsiyon, tercüme) planı dâhilinde ele aldık.

Bu iki Fütüvvetnâmenin mikrofilmını temin eden kıymetli dostum Doç. Dr. Bahattin Turgut'a teşekkür ediyorum. Mikrofilmlerin TBMM kütüphanesinde fotokopilerini temin eden okul arkadaşım Kocaeli eski milletvekili Merhum Mehmet Batuk'u bu vesileyle bir defa daha rahmetle anıyorum. Müşterek mesaimiz sırasında varlıklarıyla ülfet, ünsiyet ve kardeşliğin zevkini, şevkini tattığım Prof. Dr. Ali Çelik, Prof. Dr. Yaşar Düzenli ve Doç. Dr. Ömer Müftüoğlu dostlarıma medyun-ı şükrânım. Ayrıca çalışmalarım sırasında vakitlerinden çaldığım, bu çalışmanın bitirilebilmesi için, maddi manevi yardımlarını en üst düzeyde gördüğüm ailem ve eşimin feragat ve fedakârlıkları her türlü takdirin fevkindedir.

Adil ŞEN
Eskişehir 2023

KISALTMALAR

- AKM : Atatürk Kùltür Merkezi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
İBB : İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İTO : İstanbul Ticaret Odası
KAEÜ : Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
KS : Kitâb-ı Sakkâ
SDÜİF : Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
TY : Türkçe Yazma